

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

СТРАХОВІ ПОСЛУГИ

**Методичні вказівки до виконання розрахункової роботи
для студентів напряму підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит»
усіх форм навчання**

Затверджено на засіданні
кафедри «Фінанси»
Протокол № 6
від 10 листопада 2014

Чернігів ЧНТУ 2015

Страхові послуги. Методичні вказівки до виконання розрахункової роботи для студентів напряму підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит» усіх форм навчання./ Укладачі: Панченко О.І., Шишкіна О.В., Шпомер Т.О., Тарасенко А.В. – Чернігів: ЧНТУ, 2015. – 22с.

Укладачі: Панченко Олена Іванівна, кандидат економічних наук, доцент
Шишкіна Олена Вікторівна, кандидат економічних наук, доцент
Шпомер Тетяна Олександрівна, асистент
Тарасенко Артем Валерійович, асистент

Відповідальний за випуск: Ільчук Валерій Петрович, завідувач кафедри фінансів Чернігівського національного технологічного університету, доктор економічних наук, професор

Рецензент: Ільчук Валерій Петрович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів Чернігівського національного технологічного університету

ЗМІСТ

1 МЕТА ТА ЗАВДАННЯ РОЗРАХУНКОВОЇ РОБОТИ.....	4
2 СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ РОЗРАХУНКОВОЇ РОБОТИ.....	4
3 ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ РОЗРАХУНКОВОЇ РОБОТИ.....	5
4 КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ВИКОНАННЯ РОЗРАХУНКОВОЇ РОБОТИ.....	6
5 ВАРІАНТИ ТЕОРЕТИЧНОЇ ЧАСТИНИ РОЗРАХУНКОВОЇ РОБОТИ..	6
6 РОЗРАХУНКОВА ЧАСТИНА. АНАЛІЗ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ.....	9
6.1 Показники для аналізу ринку страхових послуг України.....	9
6.1.1 Показники динаміки страхових премій та страхового відшкодування.....	9
6.1.2 Показники структури ринку страхових послуг.....	10
6.1.3 Показники рівня страхових виплат.....	12
6.1.4 Показники ризикованості страхових операцій.....	13
6.2 Аналіз ринку страхових послуг України та визначення тенденцій його розвитку.....	14
6.2.1 Аналіз динаміки страхових премій, страхового відшкодування.....	14
6.2.2 Аналіз структури ринку страхових послуг.....	15
6.2.3 Аналіз рівня страхових виплат на страховому ринку.....	17
6.2.4 Аналіз ризикованості страхових операцій.....	18
7 ВАРІАНТИ РОЗРАХУНКОВОЇ ЧАСТИНИ РОБОТИ.....	19
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	21

1 МЕТА ТА ЗАВДАННЯ РОЗРАХУНКОВОЇ РОБОТИ

Розрахункова робота з дисципліни «Страхові послуги» передбачається навчальним планом для студентів напряму підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит» і є важливим етапом оволодіння дисципліною.

Метою виконання розрахункової роботи є вивчення складових страхового ринку та окремих видів страхових послуг, набуття студентами навичок роботи зі статистичними даними та самостійного виконання розрахунків, а також оформлення отриманих результатів у вигляді таблиць та їх аналізу.

Завдання розрахункової роботи – навчити студентів застосовувати набуті в процесі вивчення навчальної дисципліни «Страхові послуги» теоретичні знання та практичні навички для визначення та оцінки показників, які характеризують сучасний стан ринку страхових послуг України.

Розрахункова робота спрямована на поглиблення знань студентів з урахуванням особливостей сучасного розвитку ринку страхових послуг, тому в процесі виконання роботи необхідно виконати теоретичну частину та розрахункову частину.

2 СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ РОЗРАХУНКОВОЇ РОБОТИ

Загальний обсяг розрахункової роботи повинен складати 15 – 20 сторінок тексту та містити структурні елементи в такій послідовності:

- титульний аркуш (обов'язкове зазначення варіанту);
- зміст (обов'язкове зазначення сторінок);
- вступ;
- теоретична частина;
- розрахункова частина;
- висновки;
- перелік використаної літератури;
- додатки.

Студент повинен здати роботу викладачу на перевірку в установленій строк, але не пізніше, ніж за два тижні до початку екзаменаційної сесії.

Розрахункова робота включає теоретичну та практичну частину, оскільки така структура сприяє активізації самостійної праці студентів і вимагає опрацювання існуючих літературних джерел, а також нормативно-правових документів з питань формування та розвитку страхового ринку.

У *вступі* до розрахункової роботи необхідно коротко сформулювати мету та актуальність як теоретичної, так і розрахункової частини.

Теоретична частина розрахункової роботи розкривається на основі літературних джерел, вказаних у методичних рекомендаціях, а також літератури, самостійно обраної студентами. Органічний зв'язок теорії з практикою складає методологічну основу вивчення курсу «Страхові послуги», тому при розгляді теоретичної частини необхідно використовувати приклади з практичної діяльності страхових компаній та відображати сучасні проблеми.

У *розрахунковій частині* передбачає проведення аналізу сучасного стану окремих сегментів вітчизняного страхового ринку, для чого здійснюються розрахунки основних фінансових показників за визначеними видами страхових послуг (відповідно варіанту). Перелік показників для виконання розрахункової роботи приведені в розділі 6.1, а таблиці для заповнення та аналізу розміщені в розділі 6.2. Текст розрахункової частини включає в себе детальний опис усіх основних розрахунків, які не включаються в таблиці, а також приклади розрахунків показників, необхідних для заповнення таблиць.

Аналіз здійснюється на основі консолідованої звітності страхового ринку за останні 3 роки, яка розміщена на сайті Нацкомфінпослуг (<http://www.dfp.gov.ua/>).

У *висновках* коротко характеризуються результати розрахунків фінансових показників і визначення рівня розвитку певних видів страхування на вітчизняному страховому ринку.

Перелік використаної літератури включає опрацюванні літературні джерела, а також нормативно-правові документи, які використані в розрахунковій роботі.

Додатки повинні містити роздруковані статистичні дані консолідованої звітності страхового ринку за період, який досліджується в розрахунковій роботі.

3 ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ РОЗРАХУНКОВОЇ РОБОТИ

Розрахункова робота повинна бути написана чітко, розбірливо, без помилок та виправлень з одного боку паперу формату А4 пастою чорного кольору або надрукована за допомогою комп'ютерної техніки у форматі MS Word (14 шрифт Times New Roman; інтервал між строками 1,5 (при рукописному варіанті – 8мм); поля аркушу: ліворуч – 30мм, верхнє – 20мм, праворуч – 20мм, нижнє – 20мм).

Нумеруються сторінки у верхньому правому куті, починаючи з другого аркушу, оскільки першою сторінкою вважається титульний аркуш, на якому номер не ставиться. Якщо в розрахунковій роботі наводиться матеріал з літературних джерел, то необхідно надавати посилання, вказавши джерело за номером у списку використаної літератури та сторінку в квадратних дужках. Наприклад: [10, с.25].

Таблиці та рисунки, які розміщені в тексті повинні мати заголовок, окрему нумерацію та одиниці виміру. Нумери таблиць і формул подвійні, відокремлені крапкою і означають: перше число це номер розділу, а друге – номер матеріалу в межах розділу. Весь ілюстративний матеріал розміщують у безпосередній близькості від місця, де про нього йде мова.

Використану літературу необхідно надавати в алфавітному порядку мовою оригіналу. До списку використаної літератури варто включати не тільки джерела, які цитуються, а й ті, з якими студент ознайомився в процесі підготовки розрахункової роботи.

4 КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ВИКОНАННЯ РОЗРАХУНКОВОЇ РОБОТИ

Розрахункова робота з дисципліни «Страхові послуги» виконується студентами за індивідуальним завданням, оформляється відповідно до вказаних вимог і здається викладачу на перевірку у визначений термін. Після перевірки та доопрацювання розрахункової роботи вирішується питання про її зарахування. Розрахункова робота оцінюється відміткою «Зараховано», «Не зараховано».

Таблиця 4.1 – Критерії оцінки якості розрахункової роботи

Характеристика роботи	Максимальна кількість балів
1. Робота за змістом і оформленням відповідає встановленим вимогам.	10
2. Відповіді на теоретичні питання змістовні та містять елементи наукового пошуку. Відображено зміст нормативно-правових документів, які передбачені питаннями.	40
3. Усі показники розраховані правильно. Таблиці складено вірно та проведено їх аналіз.	40
4. Студентом не порушено план виконання роботи	10
Усього	100

Розрахункову роботу «Зараховано», якщо студент в результаті її перевірки набрав від 80 до 100 балів, та «Не зараховано» – якщо менше 80 балів. Студенти, розрахункові роботи яких не зараховані, мають виконати її повторно за новим завданням.

5 ВАРІАНТИ ТЕОРЕТИЧНОЇ ЧАСТИНИ РОЗРАХУНКОВОЇ РОБОТИ

Теоретична частина розрахункової роботи присвячена характеристиці видів обов'язкового страхування, зазначеним у Законі України «Про страхування». До варіантів розрахункової роботи включені ті види обов'язкового страхування, які мають механізм реалізації у відповідних Законах України чи Постановах КМУ. У теоретичній частині роботи необхідно розкрити сутність цього механізму із обов'язковим зазначенням таких складових:

- перелік об'єктів обов'язкового страхування;
- страхові ризики, які підлягають страхуванню;
- страхові випадки;
- обсяг страхової відповідальності;

- рівень або норми страхового забезпечення;
- порядок встановлення тарифних ставок або середні розміри цих ставок із наданням права їх диференціації на місцях, а в деяких випадках методику актуарних розрахунків;
- періодичність внесення страхових внесків;
- основні права страховиків і страхувальників;
- форма типового договору та інші умови.

Варіант теоретичної частини обирається студентами згідно з порядковим номером у журналі групи. Запропоновані варіанти розраховано на групу студентів загальною кількістю 30 осіб.

Варіанти теоретичної частини.

1. Медичне страхування.
2. Особисте страхування медичних і фармацевтичних працівників (крім тих, які працюють в установах і організаціях, що фінансуються з Державного бюджету України) на випадок інфікування вірусом імунодефіциту людини при виконанні ними службових обов'язків.
3. Особисте страхування працівників відомчої (крім тих, які працюють в установах і організаціях, що фінансуються з Державного бюджету України) та сільської пожежної охорони і членів добровільних пожежних дружин (команд);
4. Страхування спортсменів вищих категорій.
5. Страхування життя і здоров'я спеціалістів ветеринарної медицини.
6. Особисте страхування від нещасних випадків на транспорті.
7. Авіаційне страхування цивільної авіації.
8. Страхування відповідальності морського перевізника та виконавця робіт, пов'язаних із обслуговуванням морського транспорту, щодо відшкодування збитків, завданих пасажиром, багажу, пошті, вантажу, іншим користувачам морського транспорту та третім особам.
9. Страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів.
10. Страхування засобів водного транспорту.
11. Страхування цивільної відповідальності оператора ядерної установки за ядерну шкоду, яка може бути заподіяна внаслідок ядерного інциденту.
12. Страхування цивільної відповідальності суб'єктів господарювання за шкоду, яку може бути заподіяно пожежами та аваріями на об'єктах підвищеної небезпеки, включаючи пожежовибухонебезпечні об'єкти та об'єкти, господарська діяльність на яких може призвести до аварій екологічного та санітарно-епідеміологічного характеру.
13. Страхування відповідальності експортера та особи, яка відповідає за утилізацію (видалення) небезпечних відходів, щодо відшкодування шкоди, яку може бути заподіяно здоров'ю людини, власності та навколишньому природному середовищу під час транскордонного перевезення та утилізації (видалення) небезпечних відходів.
14. Страхування об'єктів космічної діяльності (наземна інфраструктура), перелік яких затверджується КМУ за поданням центрального органу

виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері космічної діяльності.

15. Страхування відповідальності щодо ризиків, пов'язаних з підготовкою до запуску космічної техніки на космодромі, запуском та експлуатацією її у космічному просторі.

16. Страхування відповідальності суб'єктів перевезення небезпечних вантажів на випадок настання негативних наслідків при перевезенні небезпечних вантажів.

17. Страхування професійної відповідальності осіб, діяльність яких може заподіяти шкоду третім особам, за переліком, встановленим КМУ.

18. Страхування відповідальності власників собак (за переліком порід, визначених КМУ) щодо шкоди, яка може бути заподіяна третім особам.

19. Страхування цивільної відповідальності громадян України, що мають у власності чи іншому законному володінні зброю, за шкоду, яка може бути заподіяна третій особі або її майну внаслідок володіння, зберігання чи використання цієї зброї.

20. Страхування тварин (крім тих, що використовуються у цілях сільськогосподарського виробництва) на випадок загибелі, знищення, вимушеного забою, від хвороб, стихійних лих та нещасних випадків у випадках та згідно з переліком тварин, встановленими КМУ.

21. Страхування відповідальності суб'єктів туристичної діяльності за шкоду, заподіяну життю чи здоров'ю туриста або його майну.

22. Страхування відповідальності морського судновласника.

23. Страхування ліній електропередач та перетворюючого обладнання передавачів електроенергії від пошкодження внаслідок впливу стихійних лих або техногенних катастроф та від протиправних дій третіх осіб.

24. Страхування відповідальності виробників (постачальників) продукції тваринного походження, ветеринарних препаратів, субстанцій за шкоду, заподіяну третім особам.

25. Страхування предмета іпотеки від ризиків випадкового знищення, випадкового пошкодження або псування.

26. Страхування майна, переданого у концесію.

27. Страхування цивільної відповідальності суб'єктів господарювання за шкоду, яку може бути заподіяно довікільню або здоров'ю людей під час зберігання та застосування пестицидів і агрохімікатів.

28. Страхування цивільної відповідальності суб'єкта господарювання за шкоду, яку може бути заподіяно третім особам унаслідок проведення вибухових робіт.

29. Страхування майнових ризиків користувача надр під час дослідно-промислового і промислового видобування та використання газу (метану) вугільних родовищ.

30. Страхування життя і здоров'я волонтерів на період надання волонтерської допомоги.

6 РОЗРАХУНКОВА ЧАСТИНА АНАЛІЗ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

6.1 Показники для аналізу ринку страхових послуг України

6.1.1 Показники динаміки страхових премій та страхового відшкодування

Темп зростання валових страхових внесків відображає динаміку надходження валових страхових премій на страховому ринку за відповідний період.

$$ТЗ_{всн(i)} = ВСП_{i(t)} / ВСП_{i(t-1)} * 100, \quad (6.1)$$

де $ВСП_{i(t)}$ – сума валових страхових премій i -го виду страхування за період t , тис. грн.;

$ВСП_{i(t-1)}$ – сума валових страхових премій i -го виду страхування за період $t-1$, тис. грн.

Темп зростання чистих страхових внесків відображає динаміку надходження чистих страхових премій до страхових компаній за відповідний період.

$$ТЗ_{чсн(i)} = ЧСП_{i(t)} / ЧСП_{i(t-1)} * 100, \quad (6.2)$$

де $ЧСП_{i(t)}$ – сума чистих страхових премій i -го виду страхування за період t , тис. грн.;

$ЧСП_{i(t-1)}$ – сума чистих страхових премій i -го виду страхування за період $t-1$, тис. грн.

Темп зростання валового страхового відшкодування відображає динаміку зростання валових страхових виплат за відповідний період.

$$ТЗ_{всв(i)} = ВСВ_{i(t)} / ВСВ_{i(t-1)} * 100, \quad (6.3)$$

де $ВСВ_{i(t)}$ – сума валових страхових виплат i -го виду страхування за період t , тис. грн.;

$ВСВ_{i(t-1)}$ – сума валових страхових виплат i -го виду страхування за період $t-1$, тис. грн.

Темп зростання чистого страхового відшкодування відображає динаміку зростання чистих страхових виплат за відповідний період.

$$ТЗ_{чсв(i)} = ЧСВ_{i(t)} / ЧСВ_{i(t-1)} * 100, \quad (6.4)$$

де $ЧСВ_{i(t)}$ – сума чистих страхових виплат i -го виду страхування за період t , тис. грн.;

$\text{ЧСВ}_{i(t-1)}$ – сума чистих страхових виплат i -го виду страхування за період $t-1$, тис. грн.

6.1.2 Показники структури ринку страхових послуг

Питома вага в загальному обсязі валових страхових премій відображає частку валових страхових премій з окремого виду страхування в загальному обсязі валових страхових премій на страховому ринку. Цей показник використовується для аналізу зміни структури загального страхового ризику на страховому ринку в цілому за умови зміни частки того чи іншого виду страхування.

Суттєве збільшення питомої ваги окремого виду страхування свідчить про зміни в співвідношенні ризиків, які беруть на себе страховики, що може нести негативні наслідки.

$$\text{ПВ}_{\text{ВСП}i(t)} = \text{ВСП}_{i(t)} / \text{ВСП}_t * 100, \quad (6.5)$$

де $\text{ВСП}_{i(t)}$ – сума валових страхових премій i -го виду страхування за період t , тис. грн.;

ВСП_t – загальна сума валових страхових премій за період t , тис. грн.

Питома вага в загальному обсязі чистих страхових премій відображає частку чистих страхових премій з окремого виду страхування в загальному обсязі чистих страхових премій на страховому ринку. Цей показник використовується для аналізу зміни структури загального страхового ризику на страховому ринку в цілому за умови зміни частки того чи іншого виду страхування.

Суттєве збільшення питомої ваги окремого виду страхування свідчить про зміни в співвідношенні ризиків, які беруть на себе страховики, що може нести негативні наслідки.

$$\text{ПВ}_{\text{ЧСП}i(t)} = \text{ЧСП}_{i(t)} / \text{ЧСП}_t * 100, \quad (6.6)$$

де $\text{ЧСП}_{i(t)}$ – сума чистих страхових премій i -го виду страхування за період t , тис. грн.;

ЧСП_t – загальна сума чистих страхових премій за період t , тис. грн.

Питома вага в загальному обсязі валових страхових виплат відображає частку валових страхових виплат з окремого виду страхування в загальному обсязі валових страхових виплат на страховому ринку. Цей показник використовується для аналізу зміни структури загального страхового відшкодування на страховому ринку в цілому за умови зміни частки виплат з того чи іншого виду страхування.

$$\text{ПВ}_{\text{ВСВ}i(t)} = \text{ВСВ}_{i(t)} / \text{ВСВ}_t * 100, \quad (6.7)$$

де $ВСВ_{i(t)}$ – сума валових страхових виплат i -го виду страхування за період t , тис. грн.;

$ВСВ_t$ – загальна сума валових страхових виплат за період t , тис. грн.

Питома вага в загальному обсязі чистих страхових виплат відображає частку чистих страхових виплат з окремого виду страхування в загальному обсязі чистих страхових виплат на страховому ринку. Цей показник використовується для аналізу зміни структури загального страхового відшкодування на страховому ринку в цілому за умови зміни частки виплат з того чи іншого виду страхування.

$$ПВ_{ЧСВ_{i(t)}} = ЧСВ_{i(t)} / ЧСВ_t * 100, \quad (6.8)$$

де $ЧСВ_{i(t)}$ – сума чистих страхових виплат i -го виду страхування за період t , тис. грн.;

$ЧСВ_t$ – загальна сума чистих страхових виплат за період t , тис. грн.

Коефіцієнт перестраховування характеризує ступінь участі страховиків у перестрахованні в цілому. Коефіцієнт фіксує участь перестраховиків на страховому ринку та показує залежність виконання страховиками взятих на себе зобов'язань від надійності перестраховування. Оптимальне значення показника – у межах від 5 до 50% від валових показників страхових премій. Значення, нижче встановлених меж, може свідчити про те, що немає такого фактора фінансової надійності, як перестраховування; значення вище встановлених меж – про високий рівень залежності надійності страховиків від перестраховування.

$$К_{\Pi} = СПП_{i(t)} / ССП_t, \quad (6.9)$$

де $СПП_{i(t)}$ – сума страхових платежів i -го виду страхування, переданих у перестраховування за період t , тис. грн.;

$ССП_t$ – сума страхових премій за період t , тис. грн.

Коефіцієнт перестраховування за окремими видами страхування характеризує ступінь участі страховиків у перестрахованні за окремими видами страхування.

$$К_{\Pi i(t)} = СПП_{i(t)} / ССП_{i(t)}, \quad (6.10)$$

де $СПП_{i(t)}$ – сума страхових платежів i -го виду страхування, переданих у перестраховування за період t , тис. грн.;

$ССП_t$ – сума валових страхових премій i -го виду страхування за період t , тис. грн.

6.1.3 Показник рівня страхових виплат

Рівень валових страхових виплат характеризує суму валових страхових виплат, що припадає на одиницю отриманої валової страхової премії. За рахунок аналізу динаміки цього показника визначаються критичні рівні валових страхових виплат.

Для детального аналізу окремого виду страхування використовують рівень валових страхових виплат за окремими видами страхування, що дає можливість оцінити збитковість того чи іншого виду страхування.

$$PVCB_{i(t)} = VCB_{i(t)} / VCP_{i(t)}, \quad (6.11)$$

де $VCB_{i(t)}$ – сума валових страхових виплат i -го виду страхування за період t , тис. грн.;

$VCP_{i(t)}$ – сума валових страхових премій i -го виду страхування за період t , тис. грн.

Рівень чистих страхових виплат характеризує суму чистих страхових виплат, що припадає на одиницю отриманої чистої страхової премії. За рахунок аналізу динаміки цього показника визначаються критичні рівні чистих страхових виплат.

Для детального аналізу окремого виду страхування використовують рівень чистих страхових виплат за окремими видами страхування, що дає можливість оцінити збитковість того чи іншого виду страхування.

$$PCCB_{i(t)} = CCB_{i(t)} / CCP_{i(t)}, \quad (6.12)$$

де $CCB_{i(t)}$ – сума чистих страхових виплат i -го виду страхування за період t , тис. грн.;

$CCP_{i(t)}$ – сума чистих страхових премій i -го виду страхування за період t , тис. грн.;

Середній розмір валового страхового відшкодування за одним договором страхування – це показник, який визначається та порівнюється між різними видами страхування для виявлення найбільш проблемних видів страхових послуг.

$$SCCB_{i(t)} = VCB_{i(t)} / KD_{i(t)}, \quad (6.13)$$

де $VCB_{i(t)}$ – сума валових страхових виплат i -го виду страхування, за період t , тис. грн.;

$KD_{i(t)}$ – кількість укладених договорів страхування за i -м видом страхування в періоді t , шт.

Цей показник розраховується на основі даних за кожним видом страхування.

Середній розмір чистого страхового відшкодування за одним договором страхування – це показник, який визначається та порівнюється між різними видами страхування для виявлення найбільш проблемних видів страхових послуг.

$$ССВ_{i(t)} = ЧСВ_{i(t)} / КД_{i(t)}, \quad (6.14)$$

де $ЧСВ_{i(t)}$ – сума чистих страхові виплат i -го виду страхування, за період t , тис. грн.;

$КД_{i(t)}$ – кількість укладених договорів страхування за i -м видом страхування в періоді t , шт.

Цей показник розраховується на основі даних за кожним видом страхування.

6.1.4 Показники ризикованості страхових операцій

Коефіцієнт ризику (коефіцієнт частоти страхових виплат) відображає ступінь фактичного ризику за відповідний період. Цей коефіцієнт розраховується за окремими видами страхування для виявлення того, які з них є найбільш ризикованими, а які мають обмежений рівень ризику.

$$КР_{i(t)} = КСВ_{i(t)} / КД_{i(t)}, \quad (6.15)$$

де $КСВ_{i(t)}$ – кількість страхових випадків, за якими прийнято рішення про здійснення страхової виплати за i -м видом страхування в періоді t , шт.;

$КД_{i(t)}$ – кількість договорів страхування, укладених за i -м видом страхування в періоді t , шт.

Коефіцієнт безпеки страхових операцій характеризує структуру ризику за окремими видами страхування, при цьому базою оцінки є кількість договорів страхування в цілому та за окремими видами страхування. Зменшення цього коефіцієнту свідчить про збільшення ризикованості страхування при збільшенні кількості договорів страхування.

Для того, щоб виявити проблеми, які зумовлюють збільшення рівня ризику в процесі страхування, необхідно проаналізувати страхові виплати, що дасть змогу оцінити збитковості різних видів страхування та розробити план дій зі зменшення страхових виплат.

$$КБС_{i(t)} = \sqrt{\frac{1 - КР_{i(t)}}{КД_{i(t)} \cdot КР_{i(t)}}}, \quad (6.16)$$

де $КР_{i(t)}$ – коефіцієнт ризику за i -м видом страхування в періоді t ;
 $КД_{i(t)}$ – кількість договорів страхування, укладених за i -м видом страхування в періоді t , шт.

6.2 Аналіз ринку страхових послуг України та визначення тенденцій його розвитку

6.2.1 Аналіз динаміки страхових премій, страхового відшкодування

Аналіз динаміки страхових премій, страхового відшкодування здійснюється на основі таблиць 6.1, 6.2, 6.3, 6.4.

Таблиця 6.1 – Аналіз динаміки валових страхових премій (ВСП)

Види страхових послуг	Валові страхові премії, тис. грн.			Темп зростання ВСП ($t-1 / t-2$), %	Темп зростання ВСП ($t / t-1$), %
	Період – $t-2$	Період – $t-1$	Період – t		
1)					
2)					
3)					
4)					

Таблиця 6.2 – Аналіз динаміки чистих страхових премій (ЧСП)

Види страхових послуг	Чисті страхові премії, тис. грн.			Темп зростання ЧСП ($t-1 / t-2$), %	Темп зростання ЧСП ($t / t-1$), %
	Період – $t-2$	Період – $t-1$	Період – t		
1)					
2)					
3)					
4)					

Таблиця 6.3 – Аналіз динаміки валових страхових виплат (ВСВ)

Види страхових послуг	Валові страхові виплати, тис. грн.			Темп зростання ВСВ $(t-1 / t-2)$, %	Темп зростання ВСВ $(t / t-1)$, %
	Період – $t-2$	Період – $t-1$	Період – t		
1)					
2)					
3)					
4)					

Таблиця 6.4 – Аналіз динаміки чистих страхових виплат (ЧСВ)

Види страхових послуг	Чисті страхові виплати, тис. грн.			Темп зростання ЧСВ $(t-1 / t-2)$, %	Темп зростання ЧСВ $(t / t-1)$, %
	Період – $t-2$	Період – $t-1$	Період – t		
1)					
2)					
3)					
4)					

6.2.2 Аналіз динаміки структури страхового ринку

Аналіз динаміки структури страхового ринку здійснюється на основі таблиць 6.5, 6.6, 6.7, 6.8, 6.9.

Таблиця 6.5 – Аналіз структури валових страхових премій (ВСП)

Види страхових послуг	Питома вага валових страхових премій, %			Зміни в структурі ВСП, $(t-1) - (t-2)$	Зміни в структурі ВСП, $(t) - (t-1)$
	Період – $t-2$	Період – $t-1$	Період – t		
1)					
2)					
3)					
4)					

Таблиця 6.6 – Аналіз структури чистих страхових премій (ЧСП)

Види страхових послуг	Питома вага чистих страхових премій, %			Зміни в структурі ЧСП, $(t-1) - (t-2)$	Зміни в структурі ЧСП, $(t) - (t-1)$
	Період – $t-2$	Період – $t-1$	Період – t		
1)					
2)					
3)					
4)					

Таблиця 6.7 – Аналіз структури валових страхових виплат (ВСВ)

Види страхових послуг	Питома вага валових страхових виплат, %			Зміни в структурі ВСВ, $(t-1) - (t-2)$	Зміни в структурі ВСВ, $(t) - (t-1)$
	Період – $t-2$	Період – $t-1$	Період – t		
1)					
2)					
3)					
4)					

Таблиця 6.8 – Аналіз динаміки чистих страхових виплат (ЧСВ)

Види страхових послуг	Питома вага чистих страхових виплат, %			Зміни в структурі ЧСВ, $(t-1) - (t-2)$	Зміни в структурі ЧСВ, $(t) - (t-1)$
	Період – $t-2$	Період – $t-1$	Період – t		
1)					
2)					
3)					
4)					

Таблиця 6.9 – Аналіз рівня перестраховування страхових операцій за видами страхування

Види страхових послуг	Коефіцієнт перестраховування за видами страхування			Абсолютне відхилення, (+, -)	
	Період – $t-2$	Період – $t-1$	Період – t	Період $(t-1) - (t-2)$	Період $(t) - (t-1)$
1)					
2)					
3)					
4)					

6.2.3 Аналіз рівня страхових виплат на страховому ринку

Аналіз рівня страхових виплат на страховому ринку здійснюється на основі таблиць 6.10, 6.11, 6.12, 6.13.

Таблиця 6.10 – Аналіз динаміки рівня валових страхових виплат (РВВ)

Види страхових послуг	Рівень валових страхових виплат			Абсолютне відхилення, РВВ (+, -)	
	Період – $t-2$	Період – $t-1$	Період – t	Період $(t-1) - (t-2)$	Період $(t) - (t-1)$
1)					
2)					
3)					
4)					

Таблиця 6.11 – Аналіз динаміки рівня чистих страхових виплат (РЧВ)

Види страхових послуг	Рівень чистих страхових виплат			Абсолютне відхилення РЧВ, (+, -)	
	Період – $t-2$	Період – $t-1$	Період – t	Період $(t-1) - (t-2)$	Період $(t) - (t-1)$
1)					
2)					
3)					
4)					

Таблиця 6.12 – Аналіз динаміки середнього розміру валових страхових виплат за договором страхування

Види страхових послуг	Кількість договорів страхування			Середній розмір ВСВ за договором страхування		
	Період – $t-2$	Період – $t-1$	Період – (t)	Період – $t-2$	Період – $(t-1)$	Період – (t)
1)						
2)						
3)						
4)						

Таблиця 6.13 – Аналіз динаміки рівня чистих страхових виплат

Види страхових послуг	Кількість договорів страхування			Середній розмір ЧСВ за договором страхування		
	Період – $t-2$	Період – $t-1$	Період – (t)	Період – $t-2$	Період – $(t-1)$	Період – (t)
1)						
2)						
3)						
4)						

6.2.4 Аналіз ризикованості страхових операцій

Аналіз ризикованості страхових операцій здійснюється на основі таблиць 6.14, 6.15.

Таблиця 6.14 – Аналіз динаміки коефіцієнта частоти страхових виплат

Види страхових послуг	Коефіцієнт частоти страхових виплат			Абсолютне відхилення, (+, –)	
	Період – $t-2$	Період – $t-1$	Період – t	Період $(t-1) - (t-2)$	Період $(t) - (t-1)$
1)					
2)					
3)					
4)					

Таблиця 6.15 – Аналіз динаміки коефіцієнта безпеки страхових операцій

Види страхових послуг	Коефіцієнт безпеки страхових операцій			Абсолютне відхилення, (+, -)	
	Період – $t-2$	Період – $t-1$	Період – t	Період $(t-1) - (t-2)$	Період $(t) - (t-1)$
1)					
2)					
3)					
4)					

7 ВАРІАНТИ РОЗРАХУНКОВОЇ ЧАСТИНИ РОБОТИ

Варіанти для виконання розрахункової частини роботи обираються за показниками консолідованої звітності страхового ринку за останні 3 роки, яка розміщена на сайті Нацкомфінпослуг (<http://www.dfp.gov.ua/>).

Для цього необхідно зайти на вказаний сайт вибрати послідовно опції: «Огляд ринків», «Страховий ринок», «Консолідовані звітні дані».

Консолідовані дані страхового ринку розміщені в файлі Microsoft Excel, кожна сторінка якого присвячена окремому розділу:

розділ 2 – показники діяльності зі страхування життя;

розділ 3 – показники діяльності з видів добровільного страхування, інших, ніж страхування життя;

розділ 4 – показники з видів обов'язкового страхування.

Необхідно звернути увагу на те, що викладач повинен визначити для конкретної групи період за який здійснюється аналіз обраних за варіантом видів страхових послуг, оскільки це може бути – рік, 9 місяців, 6 місяців, 3 місяці.

Варіанти видів страхових послуг.

1. Добровільне особисте страхування (розділ 3, колонки 4, 5, 6, 23).
2. Добровільне майнове страхування (крім фінансових ризиків) (розділ 3, колонки 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13).
3. Добровільне страхування відповідальності (розділ 3, колонки 14, 15, 16, 17).
4. Добровільне медичне страхування (розділ 3, колонки 5, 6, 23).
5. Добровільне страхування фінансово-кредитних ризиків (розділ 3, колонки 18, 19, 20, 22).
6. Добровільне транспортне страхування (страхування транспортних засобів, вантажу, страхування відповідальності власників транспортних засобів і перевізників) (розділ 3, колонки 7, 8, 9, 10, 11, 14, 15, 16).
7. Добровільне транспортне страхування за видами транспорту (розділ 3: авіаційний транспорт (колонки 9, 15); автомобільний транспорт (колонки 8, 14); водний транспорт (колонки 10, 16); залізничний транспорт (колонка 7)).

8. Добровільне транспортне страхування (страхування транспортних засобів і вантажу) (розділ 3, колонки 7, 8, 9, 10, 11).

9. Добровільне страхування транспортних засобів за різними видами транспорту (розділ 3, колонки 7, 8, 9).

10. Страхування життя (розділ 2).

11. Обов'язкове особисте страхування (розділ 4, колонки 4, 5, 6, 7, 8, 9, 17, 23, 25).

12. Обов'язкове страхування відповідальності (розділ 4, колонки 11, 12, 13, 16, 18, 19, 21, 24, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 38, 40).

13. Обов'язкове страхування майна (розділ 4, колонки 10, 14, 15, 20, 22, 34, 39, 43).

14. Обов'язкове транспортне страхування (розділ 4, колонки 9, 10, 11, 12, 13, 14, 30).

15. Види добровільного страхування, інші ніж страхування життя (розділ 3, колонки 4, 5, 6, 7, 8).

16. Види добровільного страхування, інші ніж страхування життя (розділ 3, колонки 9, 10, 11, 12, 13).

17. Види добровільного страхування, інші ніж страхування життя (розділ 3, колонки 14, 15, 16, 17, 18).

18. Види добровільного страхування, інші ніж страхування життя (розділ 3, колонки 19, 20, 21, 22, 23).

19. Види добровільного страхування, інші ніж страхування життя (розділ 3, колонки 6, 7, 8, 9, 10).

20. Види добровільного страхування, інші ніж страхування життя (розділ 3, колонки 12, 13, 18, 22, 23).

21. Види обов'язкового страхування (розділ 4, колонки 4, 5, 6, 7, 8).

22. Види обов'язкового страхування (розділ 4, колонки 9, 10, 11, 12, 13).

23. Види обов'язкового страхування (розділ 4, колонки 14, 15, 16, 17, 18).

24. Види обов'язкового страхування (розділ 4, колонки 30, 31, 32, 33, 34).

25. Види обов'язкового страхування (розділ 4, колонки 7, 8, 14, 31, 32).

26. Види обов'язкового страхування (розділ 4, колонки 4, 5, 12, 13, 30).

27. Види обов'язкового страхування (розділ 4, колонки 9, 10, 15, 16, 17).

28. Види обов'язкового страхування (розділ 4, колонки 6, 11, 18, 31, 32).

29. Види добровільного страхування (розділ 3, колонки 4, 5, 10, 11, 14).

30. Види добровільного страхування (розділ 3, колонки 6, 12, 17, 20, 21).

Варіант розрахункової частини обирається студентами згідно з порядковим номером у журналі групи. Запропоновані варіанти розраховано на групу студентів загальною кількістю 30 осіб.

З 1 по 14 варіант необхідно провести аналіз усієї групи страхових послуг з використанням аналізу структури ринку страхових послуг.

З 15 по 30 варіант необхідно провести аналіз кожного виду страхових послуг окремо без використання аналізу структури страхового ринку.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995 № 176/95-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1995, № 47, 48, 49, 50, 51, 52. – ст. 349.
2. Повітряний кодекс України від 04.05.1993 № 3167-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1993, № 25. – ст. 274.
3. Закон України «Про страхування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>
4. Закон України «Про обов'язкове страхування цивільно- правової відповідальності власників наземного транспорту» від 01.07.2004 р. № 1961-ІУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.radagov.ua
5. Порядок і правила проведення обов'язкового страхування відповідальності суб'єктів перевезення небезпечних вантажів на випадок настання негативних наслідків під час перевезення небезпечних вантажів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=733-2002-%EF>
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про обов'язкове особисте страхування від нещасних випадків на транспорті» від 14.08.1996 р. № 959. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.radagov.ua
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про державне обов'язкове особисте страхування медичних і фармацевтичних працівників на випадок інфікування вірусом імунодефіциту людини при виконанні ними службових обов'язків від 18 вересня 1992 р. N 543 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/543-92-п>
8. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку та правил обов'язкового авіаційного страхування цивільної авіації» від 12.10.2002 р. № 1535 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.radagov.ua
9. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку та правил обов'язкового страхування відповідальності власників собак за шкоду, що може бути заподіяна третім особам» від 9.09.2002 р. № 944 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.radagov.ua
10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку та правил обов'язкового страхування сільськогосподарських тварин» від 23.04.2003 р. № 590 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.radagov.ua
11. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку та правил проведення обов'язкового страхування цивільної відповідальності громадян України, що мають у власності чи іншому законному володінні зброю, за шкоду, яка може бути заподіяна третій особі або її майну внаслідок володіння, зберігання чи використання цієї зброї» від 29.03.2002 р. № 402 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.radagov.ua
12. Постанова Кабінету Міністрів України Про затвердження Порядку і правил обов'язкового страхування предмета іпотеки від ризиків випадкового знищення, випадкового пошкодження або псування від 6 квітня 2011 р. N 358

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/358-2011-п>

13. Розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг «Про затвердження Вимог щодо участі страхових компаній (страховиків) у страхуванні сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» від 09.10.2012 р. №1671 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1714-12>

14. Безугла В. О. Страхування: Навч. посібник / В. О. Безугла, І. І. Постіл, Л. П. Шаповал. – К.: ЦУЛ, 2008. – 582 с.

15. Бігдаш В. Д. Страхування: Навч. посібник для студентів ВНЗ. – К.: МАУП, 2006. – 444 с.

16. Василенко А. В. Інвестиційна стратегія страхових компаній: Навч. посібник. – К.: КНТЕУ, 2006. – 168 с.

17. Гаманкова О.О. Фінанси страхових організацій: Навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 2007. – 328 с.

18. Говорушко Т.А. Страхові послуги Підручник. - К: Центр учбової літератури, 2011. – 376 с.

19. Говорушко Т.А., В.М. Стецюк, О.Ю. Толстенко Управління фінансовою діяльністю страхової компанії з метою забезпечення її ефективного розвитку. Монографія. – К.: ЦУЛ, 2013. – 186 с.

20. Дьячкова Ю. М. Страхування: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.

21. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Страхування: Термінологічний словник. – Вид. 2-е випр. та доп. – Л.: Видавництво «Бескит Біт», 2002. – 104 с.

22. Ковтун І.О., Денисенко М.П., Кабанов В.Г. Основи актуарних розрахунків. – Навчальний посібник. – К.: “ВД “Професіонал”, 2008. – 480 с.

23. Машина Н. І. Міжнародне страхування: Навч. посібник / Н. І. Машина. – К.: ЦУЛ, 2006. – 504 с.

24. Основи довгострокового страхування: Посібник для студентів ВАЗ / А. Т. Головки, М. Л. Денисенко, І. О. Ковтун, В. Г. Кабанов. – К.: Алерта, 2007. – 443 с.

25. Плиса В. Й. Страхування: підручник / В. И. Плиса. – К.: Кравале, 2010 – 472 с.

26. Ротова Т. А. Страхування: Навч. посібник. – Вид. 2-ге / Перероб. та доп. – К.: 2006. – 400 с.

27. Смоляк В. А. Страхування: Навч. посібник / В. А. Смоляк, Є. Ю. Кузькін. – Х.: ІНЖЕК, 2007. – 272 с.

28. Страховий менеджмент: підручник / за ред. д-ра економ. наук, проф. С. С. Осадця. – К.: КНЕУ, 2011. – 333 с.

29. Страхові послуги: Підручник / кер. авт. кол. С.С. Осадець і Т.М. Артюх. – К.: КНЕУ, 2007. – 464 с.

30. Яворська Т. В. Страхові послуги: Навч. посібник. – 2008. – 250 с.